

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 11

PUDUNGWANA 2019

**SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)
PAMPIRI YA 2
TATAISO YA HO TSHWAYA**

MATSHWAO: 80

Tataiso ena na le maqephe a 17.

TATAISO YA HO TSHWAYA:

1.
 - Ha mohlalobuwa a arabile dipotso tse ngata ho feta palo e behilweng, tshwaya feela karabo ya pele (**Mohlalobuwa ha a lokela ho araba potso e telele le dipotso tse kgutshwane mofuteng o le mong wa sengolwa**).
 - Haeba a arabile dipotso ka bone ba tsona dithothokisong tseo a ithutileng tsona KAROLONG YA A, (dithothokiso tseo a di rutilweng) tshwaya feela dipotso tse pedi tsa pele.
 - Haeba a arabile dipotso tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane kapa arabile tse pedi tsa mofuta wa dipotso tse telele KAROLONG YA B le ya C, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele ya bobedi. Athe ha a arabile dipotso ka bone ba tsona, tshwaya karabo ya pele ho karolo e nngwe le e nngwe ha feela a arabile e le nngwe ya dipotso tse kgutshwane le e le nngwe ya dipotso tse telele.
 - Ha mohlalobuwa a nehelane ka dikarabo tse pedi, ya pele e fosahetse, mme ya bobedi yona e nepahetse, tshwaya karabo ya pele, mme o tlohele e e latelang.
 - Ha dikarabo di nomorilwe di fosahetse, tshwaya ho ya ka memorandamo.
 - Haeba mopeleto o fosahetse hoo o thunthetsang moelelo, fosisa karabo e jwalo.
 - Haeba mopeleto o fosahetseng o sa thunthetse moelelo, tshwaya karabo eo e nepahetse.
 - **Potso tse telele:**
Ha bolele ba moqoqo bo le ka tlase ho palo ya mantswe a behilweng (kgutshwane), se behe kotlo hobane mohlalobuwa o se a ntse a iphile ka mosing. Haeba moqoqo o le molelele haholo, tshwaya ho ya ka seo mohlalobuwa a se ngotseng. **Sebedisa ruburiki ya ho lekanyetsa e leqephe la 3 le leqephe la 8 ho lekanyetsa moqoqo wa mohlalobuwa.**
 - **Dipotso tse kgutshwane:**
 - Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa matshwao a di-a bulwa le di-a kwalwa moo a lokelang ho qotsa, se behe kotlo.
 - Bakeng sa dipotso tse bulehileng, se ka aba matshwao bakeng sa E/TJHE kapa KE A DUMELA/KE A HANA.Lebaka/Tshebediso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao.
 - Ha ho matshwao a ajwang bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO. Lebaka/Tshehetso ke yona e lokelang ho Abelwa matshwao

KAROLO YA A: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DONGOLWA: THOTHOKISO- SESOTHO PUO YA LAPENG

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshakatsheko ya taba (sehlooho) kutlwahalo le nnetefatso (Tisetso) ya dintlha ho tswa thothokisong/temeng.	5—6 -O bontsha kutlwisiso e tebileng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa; di tshohetswa ho tswa thothokisong. -Kutlwisiso ke e babatsehang ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	4 -O bontsha kutlwisiso mme o hlahositse se botswang ka tshwanelo. -O hlahisitse dintlha tse anelang ka tsela e kgotsofatsang. -O hlahisitse dintlha tse utlwahalang, empa ha se tsohle tse tiisitsweng kamoo ho lokelang. -O utlwisisa mofuta wa sengolwa le thothokiso.	3 -O bontsha kutlwisiso e mahareng ya se botswang. -O hlahisitse dintlha tse seng kae ho tshohetsa sehlooho. -Tse ding tsa dintlha tse tshohetsang ho tshohetsa sehlooho di ntle. Tse ding tsa dintlha di tshohetsang empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle. -Kutlwisiso ya motheo feela ya mofuta wa sengolwa le thothokiso.	2 -O bontsha kutlwisiso e sa kgotsofatseng ya se botswang. -Ho batla ho se dintlha tse hlahisitsweng ho tshohetsa sehlooho. -Kutlwisiso ya mofuta wa sengolwa le thothokiso ke e haellang.	0—1 -Ha a bontshe kutlwisiso ya letho ya se botswang. -Dintlha tse tshohetsang ha di hlahiswe ho tswa thothokisong. -Mohlalobuwa ha a utlwisisa hantle mofuta wa sengolwa le thothokiso.
MATSHWAO A 6					
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO Sebopeho, nehelano le tlhophiso ya mehopollo. Tshebediso ya puo, sehalo le setaele tse sebedisitsweng	4 -Sebopeho se hlahisitswe ka tsela e momahaneng. -Dintlha di utlloletswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng. -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, tse susumetsang le ho nepahala. -O batla o hloka diphoso tsa puo, tsa mopeleto le tsa matshwao a puo/ho bala.	3 -Sebopeho ke se hlakileng mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang. -Tlhahiso ya mehopollo ke e utlwisisehang. -Tshebediso ya puo sehalo le setaele di nepahetse.	2 -O hlahisitse bopaki bo seng bokae ba sebopeho. -Tlhahiso ya mehopollo e a haella, ha e hlalohanyeha mme ha e na momahano. -Diphoso tsa tshebediso ya puo ha se tse kaalo, mme sehalo le setaele ha se tse loketseng.	1 -Sebopeho se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseng. -Mehopollo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang. -Sehalo le setaele ha se tse loketseng.	0—1 -Moqoqo o bopehile ka tsela e fokolang. -Ho na le diphoso tse tshabehang tsa tshebediso ya puo le setaele se fosahetseng.

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlalobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele O bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****JOO FESHENE! – SJ Mamashela****TATAISO HO BATSHWAYI:**

Motshwayi a bale nehelano ya mohlahlobuwa e lokelang ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo. Sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo. Moqoqo o tlameha ho hlahiswa ka tsela e supang kgokahano le momahano ya dintlha, dipolelo le diratswana.

Motshwayi a tadime makgetha ana a mabedi a latelang ha a tshwaya moqoqo ona: Dikahare, sebopeho le tshebediso ya puo.

Dikahare

- Nehelano e lokela ho hlahiswa sebopehong sa moqoqo, mme sena se bolela hore nehelano e lokela ho ralwa ka tsela ya hore ho be le selelekela, mmele o bopilweng ka diratswana le qetelo.
- Dikahare di bontshe kutlwisiso ya potso; botebo ba tshekatsheko ya ditaba, kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya taba ka mabaka a itshetlehleng thothokisong.
- Dikahare di hlahiswe ka tsela e momahaneng, mme motshwayi a tadime dintlha tse tla hlahiswa nehelanong ya mohlahlobuwa. Ela hloko hore dintlha tsa mohlahlobuwa di ke ke tsa behwa ka tatellano e hlahellang mona. Ho be le kgokahano le momahano ya dintlha le diratswana.

Sebopeho le tshebediso ya Puo

- Mohlahlobuwa a nehelane ka karabo ya hae e sebopehong sa diratswana tse momahaneng, mme ho be le kgokahano le momahano ya dipolelo le diratswana kamoo ho hlokehang.
- Puo, setaele le sehalo di sebediswe ka nepo temeng.

Karabo e ka lebellwang:**Selelekela**

Thothokiso ena ke ya sejwale jwale. E bua ka meaparo le diketso tsa matsatsing a jwale. E bolela hore batjha le ba baholo ba habile feshene.

Melathothokisong ya thothokiso re fumana dibetsa tse latelang tsa bothothokisi.

- **Lekgotsi** le sebeditsweng sehloohong sa thothokiso le sebedisitswe ka sepheo sa ho hohela mmadi tabeng ya hore o tliilo bua ka feshene thothokisong.
- **Lebotsi**
 Molathothokisong wa 1 ho sebedisitswe lebotsi (?) ke potso e sa hlokgeng karabo. Bohlokwa ba tshebediso ya lebotsi ke ho bontsha ho imakatsa/ ho hlollwa.
- **Tatolano**
 Melathothokisong ya 5 le 9 sethothokisi se sebedisitse tatolano ka tshebediso ya mantswa 'Bahlankana le barwetsana le 'Bomme le bontate' (mola 9) ka sepheo sa ho sidilella mohopolo wa hore motho ohle o lelekisa feshene.
- **Sejura/ kgefutsohare**
 Melathothokisong ya 6,8,10 le 11 ho sebedisitswe sejura. Bohlokwa ba tshebediso ya sebetsa sena ke ho kgina morethetho wa melathothokiso kapa ho lekalekanya moelelo o arotsweng ke kgefutsohare.
- **Phetapheto ya moelelo/ hendiandise**
 Molathothokisong wa 6 ho sebedisitswe phetapheto ya moelelo ka tshebediso ya mantswa 'Mehlolo le disele'. Sepheo sa tshebediso ya sebetsa sena ke ho toboketsa/ ho hatella mohopolo wa hore ba apara moaparo o sa kgahliseng.
- **Phetapheto ya mantswa e rapameng**
 Molathothokisong wa 8 ho sebedisitswe phetapheto ya mantswa e rapameng ka tshebediso ya lentswa 'kgema'. Sepheo sa phetapheto ena ke ho nehelana ka toboketso/ ho fana ka kगतello lentsweng le phetwang.
- **Tlohelo**
 Molathothokisong wa 14 ho sebedisitswe tlohelo. Lentswa le tlohetsweng ke leqheku ka sepheo sa ho nehelana ka toboketso lentsweng le tlohetsweng/ho fokotsa bolelele ba molathothokiso/ho potlakisa morethetho wa molathothokiso.
- **Kgonyetso**
 Molathothokisong wa 16 sethothokisi se sebedisitse kgonyetso ka lentswa 'tshiu'. Bohlokwa ba yona ke ho notla bolelele ba molathothokiso/ ho fa lentswa le honyeditsweng sefutho/ ho potlakisa morethetho wa molathothokiso.

Molaetsa oo sethothokisi se o fetisang ke wa hore ha se ketso e ntle ya hore batho ba baholo ka dilemo ho bonahale ba itshwere jwalo ka batjha ka lebaka la ho rata feshene, mme ho se be le phapang dipakeng tsa bana ba banyane dilemong le ho batho ba baholo.

POTSO YA 2**MOHALE WA BASOTHO–KPD Maphalla**

- 2.1 Kgonyetso e sebedisitswe ka sepheo sa ho fa lentse le honyeditsweng sefutho/ ho notla bolelele ba molathothokiso/ho kgutsufatsa molathothokiso/ ho potlakisa morethetho. ✓✓ (2)
- 2.2 A hlakisa moelelo wa hore ngwana ya sa mameleng dikeletso tsa batho o qetella ka ho kena tsietsing. ✓✓ (2)
- 2.3 Lebotsi le sebedisitswe bakeng sa ho imakatsa/ho botsa potso eo sethothokisi se tsebang karabo ya yona. ✓✓ (2)
- 2.4 Ke molaetsa wa hore re le batho re lokela ho ikemisetsa ho sohle seo re se etsang hore e be phephetso ho batho ba bang. ✓✓ (2)
- 2.5 Ke maikutlo a thabo/nyakallo/kgothatso/tjheseho ✓ Re le batho re lokela ho sebetsa/ipabola ka makgabane mme re inehela mosebetsing wa rona. ✓ (2)

[10]**POTSO YA 3:****BOPHELO KE LEETO: SJ Mamashela**

- 3.1 Phetapheto e tshekalletseng e sebedisitswe ka sepheo sa ho tlamahanya melathothokiso/thasiselletsa/ho toboketsa/hatella mohopolo/ho hokela melathothokiso eo e mmedi. ✓✓ (2)
- 3.2 Moelelo o otlolohileng ke wa hore batho ba tlameha ho dula ba itokiseditse mathata a bophelo, mme ba lebele tsohle tse ka ba hlahelang bophelong ✓✓ (2)
- 3.3 Ke sehlo se fatshe se bontshang ho teneha ka ha bophelo ha bo dule bo le monate ka nako tsohle. ✓✓ (2)
- 3.4 Ke maikutlo a ho sarelwa/bohloko ✓ Batho ba nyahama ha bophelo bo le boima ✓ (2)
- 3.5 Molaetsa ke ho re ruta hore bophelo ha bo bonolo jwale ka ha re nahana hoba re kopana le dintho tse ntle ha mmoho le tse re nyahamisang maikutlo. ✓✓ (2)

[10]

POTSO YA 4: LEFU LE A RWALLA–RJ Moloi

- 4.1 Bohlokwa ba phetapheto ya mantswe e tsepameng ke ho thasisilletsa/ho toboketsa/ho hatella/ho hokela melathothokiso eo e mmedi. ✓✓ (2)
- 4.2 Sethothokisi se toboketsa mohopolo wa hore lefu le utlwisa bohloko dipelong tsa batho jwalo ka meutlwa ya sefeha-maeba. ✓✓ (2)
- 4.3 Lefu le tshajwa ke bohle hobane le hloka qenehelo. ✓✓ (2)
- 4.4 Sehlo ke se fatshe se bontshang ho teneha ke lefu le haketseng ho fenetha setjhaba. ✓✓ (2)
- 4.5 Mookotaba wa thothokiso ena ke wa hore lefu le qeta setjhaba/ha le na mohau, ha le hauhele ba tlang ho sala lefatsheng ka hoo le tshajwa ke batho bohle. ✓✓ (2)
- [10]**

POTSO YA 5: BOROKO–SJ Mamashela

- 5.1 Tatolano e hlalosa hore sethothokisi se dula se lora ditoro tse bohlokwa bophelong ba sona tse sa phethahatsweng. ✓✓ (2)
- 5.2 Ke ho sidilella mohopolo ka kellellong ya mmadi wa hore sethothokisi se senyehetswe ke bophelo bitsong la boroko/ho tlamahanya ditemanathothokiso. ✓✓ (2)
- 5.3 Ke moelelo wa hore sethothokisi se fetilwe ke menyetla e meholohadi ka lebaka la boroko. ✓✓ (2)
- 5.4 Temanathothokiso ena e qholotsa maikutlo a bohloko ✓Motho ya sentseng bophelo ba hae bitsong la ho rata boroko. ha a fumane letho.✓ (2)
- 5.5 Mookotaba ke wa hore sethothokisi se hlolehile ho phethahatsa ditoro tsa sona ka lebaka la boroko. (2)
- [10]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B LE C: RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQO WA DINGOLWA: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO LE TSHWANTSHISO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	5. Phihlello e babatsehang	4. Phihlello e supang bokgoni	3. Phihlello e mahareng	2. Phihlello ya motheo feela	1. Phihlello e haellang
DIKAHARE	12–15	9–11	6–8	4–5	0–3
<p>Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba (sehlooho), kutlwahalo le nnetefatso (tiisetso) ya dintlha ka mabaka ho tswa sengolweng.</p> <p>MATSHWAO A 15</p>	<p>-Karabelo e hlahisitswe ka tsela e babatsehang: 14-15.</p> <p>-Karabelo e hlahisitswe ka bokgabane: 12–13.</p> <p>-Sehlooho se manollotswe ka botebo.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse fapaneng tse hlwahlwa tse tshhehswang ho tswa sengolweng</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya sengolwa</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso mme o manollotse sehlooho ka bokgoni</p> <p>-O hlahisitse karabelo e batlang e anela</p> <p>-Tse ding tsa dintlha ke tse utlwalang, empa ha se tsohle tse tiisitweng kamoo ho lokelang.</p> <p>-Bopaki ba kutlwisiso ya mofuta ona wa sengolwa bo a bonahala.</p>	<p>-Kutlwisiso ke e mahareng ya sehlooho; ha se dintlha tsohle tse utullutsweng ka botlalo.</p> <p>-Tse ding tsa dintlha di tshhehetsa sehlooho.</p> <p>-Dintlha tse ding di tshheheditse, empa bopaki ha bo kgodise ka nako tsohle</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e ka mmoho ya mofuta ona wa sengolwa.</p>	<p>-Kutlwisiso ke e haellang ya sehlooho; boholo ba dintlha ha di a utullwa ka botlalo.</p> <p>-O hlahisitse dintlha tse seng kae tse tsamaelanang le sehlooho.</p> <p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya mofuta ona wa sengolwa.</p>	<p>-O bontsha kutlwisiso e fokolang ya sehlooho.</p> <p>--Boiteko bo fokolang ba ho araba potso</p> <p>Dintlha ha se tse kgodisang.</p> <p>-Mohlalobuwa ha a utlwisiswe hantle mofuta ona wa sengolwa.</p>
SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO	8–10	6–7	4–5	2–3	0–1
<p>Sebopelo, le tlhophiso ya mehopolole nehelano e nang le neeletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya sehlooho mmoho le puo, sehalo le setaele tse sebediswang temeng.</p> <p>MATSHWAO A 10</p>	<p>-Sebopelo se momahaneng</p> <p>-Selelekela le qetelo di a babatseha.</p> <p>-Dintlha di utullotswe hantle le ho ntshetswa pele ka tsela e hlakileng</p> <p>-Tshebediso ya puo, sehalo le setaele ke tse butswitseng, le ho nepahala.</p>	<p>-Sebopelo ke se hlakileng mme dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlahisitswe ka tsela e momahaneng</p> <p>-Dintlha di hlahisitswe ka tsela e hlalohanyehang</p> <p>-Puo, sehalo le setaele boholo di nepahetse.</p>	<p>-O hlahisitse bopaki bo itseng ba sebopelo.</p> <p>-Tlhalohanyo le momahano di teng le ha di kgera</p> <p>-Ho na le moo tshebediso ya puo e fosahetseng ha sehalo le setaele tsona di batla di loketse.</p> <p>-Tlhalohanyo ya mehopolole e a haella, ha e hlalohanyeha mme ha e na momahano</p> <p>-Popo ya diratswana e batla e nepahetse.</p>	<p>-Sebopelo se bonahala se radilwe ka tsela e fosahetseg.</p> <p>-Mehopolo ha e hlahiswe ka tsela e hlalohanyehang.</p> <p>-Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse.</p> <p>-Sehalo le setaele ha di a lokela mosebetsi.</p> <p>-Popo ya diratswana e fosahetse.</p>	<p>-Kgaello ya ho rala sebopelo ka tshwanelo e sitisa phallo ya mehopolole.</p> <p>Tshebediso ya puo le ya setaele tse fosahetseng di hlahisitse tema e fokolang haholo.</p> <p>-Popo ya diratswana e fosahetse.</p>
MATSHWAO	20 — 25	15 — 19	10 — 14	5 — 9	0 — 4

ELA HLOKO: Ha karabo ya mohlahlobuwa e tswile lekoteng mme a sa bua ka dikahare hohang, feela a ngotse moqoqo wa boiqapelo, mo abele 0 bakeng sa dikahare le tshebediso ya puo.

Matshwao a ka sebediswang bakeng sa ho tshwaya:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare	15	Dik. =
Sebopeho le tshebediso ya puo	10	STP =
Matshwao ohle	25	

KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

POTSO YA 6: LEKGAPETLA LA PANANA – Jim Mokoena

Selelekela

Kgohlano ya ka hare ke ha maikutlo a motho/batho a lwebehlane, a se na botsitso ba ho nka qeto kapa a ferekane maikutlo ka baka la diketso tse itseng, mme kgohlano ya ka hare hangata e totobatswa ke boipuiso. Kgohlano ya ka ntle yona e totobala ha mophetwa a nka qeto ya ho tswa ka se bakileng kgohlano ya ka hare mme yona e totobatswa ke qwaketsano ya mantswe kapa ho tshwarana ka matsoho.

Dikahare

Kgohlano ya ka hare/maikutlo

Kgohlano ya ka hare ke ha maikutlo a motho a lwebehlane, a se na botsitso ba ho nka qeto, kapa a ferekane maikutlo hoo qetellong a ka reng o na le pelo tse pedi.

Tswalano ke moradi wa Lesibu le Mmalehola ya mong to ka monwana. O iphumana a na le kgohlano ya ka hare ho tloha boseeng ba hae ka baka la ho hlekefetswa ka motabo. O sitwa ho nka qeto ya ho itshwasolla sefing sena hore a bolelle mmae ka baka la ditshosetso tse entsweng ho yena ke ntatae tsa hore ha a ka bolella motho, o tla mmolaya hong le mmae.

- Dilemong tsa Tswalano tsa borwetsana ketso ya tlhekefetso ya motabo e ile ya nna ya iphetapheta ho fihlela eo ntatae a mo etsetsa ngwana wa pele Onkentse. Sena e ba pinyane pakeng tsa hae le ntatae. Sena se hodisa kgohlano ya maikutlo ho Tswalano.
- Tswalano o boela a ba le kgohlano ya maikutlo kamora moketjana o neng o entswe sekolong sa habo ka ha a sa tsebe se etsahetseng mohla monene ka ha o ne a tahlilwe. Kliniking o bolellwa hore o ithwetse. Sena se mo nahanisa ka thata le ho feta ka ha a sa tsebe hore monga molato ona ke mang pakeng tsa Tsholo le ntatae ya tlwaetseng ho mo hlekefetsa.

Kgohlano ya ka ntle

Kgohlano ya ka ntle ke ha baphetwa ba arabisana hampe, ba nyemotsana, ba rohakana kapa ba qetella ba tshwarane ka matsoho.

Mothating ona se neng e le kgale se duba maikutlo a Tswalano se boemong ba ho tsejwa mme mona kgohlano ya Tswalano e leng kgale a hlekefetswa e etsa hore a nke qeto ya ho tswa ka taba. Tswalano o nkile qeto ya ho itwanela hore a tsebe ho thuseha bothateng boo e sa leng bo mo dubisa thankga ka dilemolemo.

- Kamora hore Tswalano a mamele soshialeweka, Rantsane ya neng a menngwe sekolong sa habo ho tla ba hlakisetsa se hlalotswang ke Lekgapetla la panana, o ba sebete le boitshepo bohle ba ho tswa ka taba ya hore ntatae o mo hlekefeditse ka thobalano, mme a qetella ka ho mo fa bana ba babedi e leng Onkentse le Pikoko.
- Tswalano o toba ntatae ka ho mmotsa hore ebe o se a bolelletse mmae Mmalehola hore Onkentse le Pikoko ke bana ba hae na.

- Tswalano o bontsha boitshepo ruri, ha yena le Lesibu ba tswa lata kerante ya bana. Tswalano o siya ntatae moo boemelong ba ditekisi ho ka itshututsa ho ya hae. Ketso ena e ne e sa tlwaeleha ka ha Tswalano o ne a atisa ho sututsa eo ntatae.
- Tswalano o bonahala mehopolo ya hae e matlafetse ka ha o bolela ha a kgathetse ke ntatae, o bolella Mmalehola ka tlikefetso ya ntatae e leng kgale a mo etsa yona le hore Onkentse le Pikoko ke bana ba ntatae.
- Kgohlano ya ka ntle ya Tswalano e hlwa mekwalaba o tsamaya le mmae ho ya tlalehela soshialeweka ntate Mahlodi hore ntatae o mo hlekefeditse ka tlikefetso ya motabo, ebile o hlahisa le bopaki ba dipenti tsa hae tse pedi e leng kgale a di patile jwalo ka bopaki.
- Ntate Mahlodi o sebetsa taba ena semolao ka ho bitsa mapolesa ho tla nka setatemente.
- Kgohlano ya ka hare e dubileng Tswalano ka dilemolemo e fedile maemo a boela setlwaeding.

Tharollo ebile ya hore baahi ba motse ba tsohela Lesibu matla ka ho theha mokgatlo wa Modihapoho twantshonong le tlikefetso.

Qetelo

- Kgohlano e dubileng Tswalano ka dilemo, o e hlahisitse, mme o iphumana a imollohile mathateng kamora hore a nke bohato ba ho tswa ka taba ya hore ntatae o mo hlekefeditse ka motabo a ba a mo fa bana.

POTSO YA 7: LEKGAPETLA LA PANANA- JIM Mokoena

- 7.1 Lesibu o na le boikarabello kgodisong ya ngwana hae. ✓✓ (2)
- 7.2 Lesibu o ne a batla bana ba bangata mme Mmalehola a e na le bothata ba pelehi. ✓✓ (2)
- 7.3 Lesibu ke yena wa pele wa ho hlekefetsa Tswalano ka motabo e sa le lesea le sa tsebeng letho. ✓✓ (2)
- 7.4 Tswalano o ile a ba le kgohlano ya maikutlo hobane o ne a tshaba ho hlahisa sephiri sa hae le ntatae, mme o qetelletse a e na le bana ba babedi le ntatae. ✓✓ (2)
- 7.5 Ke hobane Lesibu o ile a mo tshosetsa ka hore o tla mmolaya, a bolaye le mmae Mmalehola ha a ka hlahisa sephiri. ✓✓ (2)
- 7.6 Ke kgohlano yaka hare. ✓ (1)
- 7.7 Ke tlhekefetso eo ntatae Lesibu a mo hlekefeditseng ka yona ya ho etsa thobalano le yena, mme o nkile qeto ya ho tlaleha. ✓✓ (2)
- 7.8 Tswalano o ne a kgothaditswe ke ditaba tsa soshialeweka e neng e etetse sekolong hore ba lokela ho tlaleha tlhekefetso e etswang ho bona, mme mmuso o tla ba tshehetsa. ✓✓ (2)
- 7.9 Mmalehola o ne a sitiswa ke taba ya hore Lesibu o ne a etsetsa lesea tsohle tse tshwanang le ho mo jesa, ho mo hlapisa, ho lahla maleiri a ditshila le ho mo isa kliniking ka hoo ho ne ho se bonolo ho Mmalehola. ✓✓ (2)
- 7.10 Di etsahala makeisheneng ✓ Ho teng setsi sa mabenkele a rekisang diaparo/ Matlo ao mmuso o ahelang batho (RDP)✓
[Tshwaya tshehetso e bontshang tikoloho ya makeisheng] (2)
- 7.11 Lesibu o tjihitja, ✓o fetofetoha le maemo hobane hang ha a utlwela hore Mmalehola ha a phete a fumana bana o nka qeto ya ho hlekefetsa moradi wa hae ho ka mo etsetsa bana.✓
[Tshwaya mohopolo o bontshang ho fetoha le maemo] (2)
- 7.12 Tjhe ha se ketso e ntle ya ho ka sireletsa tlhekefetso, ka ha ditokelo tsa Tswalano di hatiketswe mme motubi wa hae o tlameha ho tobana le ditlamorao tsa mosebetsi wa hae. ✓✓ (2)
- 7.13 Tomatso ke ya hore Lesibu o ne a tlameha ho sireletsa moradi wa hae tlhekefetsong ya batho ba ka mathoko, empa ke yena ya hlekefetsang Tswalano. ✓✓ (2)

[25]

POTSO YA 8: LETLOTLO LA BASOTHO – NPK Moikangoa Mohapi M.S. Sekobolo

Selelekela

Mona le mohono ke dintho tse mpe haholo bophelong ba motho tse ka qetellang ka ho diha motho a di etsang mme di mo ise timelong kapa hona ho tlisa ditlamorao tse bosula. Sena se totobala e le kannete tshomong ena ya ngwana ya kgwedi sefubeng.

Dikahare

Morena Bulane o ne a rata mosadi wa hae e moholo, e le thatohatsi naletsana e pela kgwedi. Mosadi enwa o ne a bile a le lehlohonolo la ho ba le pelehi. Morena o ne a sa rate mosadi e monyenyanane hakaalo a se na taba le yena kaha ebile a ne a se na pelehi.

- Kgabareng mosadi e monyenyanane a ima, yare ha a itshihlolla a fumana ngwana ya kgwedi sefubeng. Mona le mohono di ile tsa aparela mofumahadi e moholo ha a bona sena ka moqekwa ke tsena tse ke keng tsa lekangwa. A sitwa le ho itshwara, a rerela ngwanenwa polao. A sebedisa maemo a hae a ho ba mmelehisi, eitse ha mmangwana a sa ile le maididi a ya lahlela ngwana ka mohaolwaneng a hopola hore o tla shwella moo.

Athe ha a lemohe hore, bophelong mashano ha a ka a hlole nnete; le ha maemo a ka ba matsho ha kaakang, pholoso e ye e be teng.

- Mothusi tweba, a nka ngwana a ya mmoloka sekoting sa hae yaba o ntse a mo hlokomela moo.
- Ha etsahala hore mofumahadi a bone ngwana ebe o a makala hore o ntse a phela jwang, kaha ha a tele, a nna a tswelapele ho rerela ngwanenwa polao. Empa ka nako tsohle ebe tweba o utlwa sephiri sa hae ho fihlela a ba a ya boloka ngwana ka ho mo isa tlong ya bahwebi. A hodiswa, yaba mohwebi ya atlehileng.
- Ha etsahala hore morena Bulane a kopane le ngwanenwa ya kgwedi sefubeng, mme yena a hlalose tsa bophelo ba hae. Morena a mo nka, a mo isa hae e le ngwana hae.
- Ka nnete ya makoma lonya le bopelompe ha di na tefo; nalane ya ngwanenwa ya kgwedi sefubeng ya hopotsa morena ditaba tsohle tsa mofumahadi e moholo. Yaba mofumahadi e moholo o tebelwa boreneng hanghang, a wa pu! fatshe ka mpa, a dihwa ke mona, lonya le mohono wa hae. Yaba maemo a hae a nkuwa ke mosadi e monyenyanane.

Qetelo

Mona le mohono ke dintho tse ka senyetsang motho e mong le e mong bophelo. Hangata nnete e dula e fekisa leshano ka hore e hlahelle pepeneng.

[25]

POTSO YA 9: LETLOTLO LA BASOTHO — NPK Moikangoa – Mohapi le MS Sekobolo

- 9.1 Ke morena Moshoeshoe ✓, ke mothei kapa morena wa setjhaba sa Basotho. ✓ (2)
- 9.2 E wela tlasa dithoko tsa marena. ✓ (1)
- 9.3 Ke seroki. ✓ (1)
- 9.4 Ke ho thoholetsa morena ka ntwā eo batho ba hae ba e hlotseng/ ho hlahisa ditletlebo tsa setjhaba/morena a ka etsa thoko ho ithorisa. ✓✓ (2)
- [Tshwaya e le nngwe feela]** (2)
- 9.5 Ke ho hopotsa morena hore baholoholo ba hae e ne e le batho ba hlomphehang ka hona se mo kgothalletsa ho ba futsa ka diketso le dipolelo tsa hae. ✓✓ (2)
- 9.6 Batlokoa ba ana nkwe/katse ya naheng. ✓✓ (2)
- 9.7 Ke 'ho nkga lefotha le mohla ho sa hlajwang. ✓✓ (2)
- 9.8 Ho bolelwa hore ke mashodu ✓ hobane lefotha le ke se nkge ho sa hlajwa phoofolo. ✓ (2)
- 9.9 Batlokoa ba rata nama ya diphoofolo. ✓✓ (2)
- 9.10 Ke mme wa Sekonyela eo e leng mohatsa Mokotjo. ✓✓ (2)
- 9.11 Mora wa Sebidi ke Makoro. ✓ (1)
- 9.12 Ke dithoko tsa bahale. ✓ ke dithoko tsa batho ba lwanetseng naha ya bona kapa setjhaba sa bona dintweng. ✓ (2)
- 9.13 Thoko e na le selelekela, bohare le phethelo. ✓✓ (2)
- 9.14 Ba fumaneha Mokhotlong ✓ naheng ya Lesotho. ✓ (2)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 10: MALEFANE- NP Maake****Selelekela**

Ho se ananele ke ha motho a sa kgotsofalle seo a nang le sona kapa maemo ao a iphumanang a le ka hara ona. Tshwantshisong ena Malefane ha a kgotsofatswe ke mosebetsi oo a o sebetsang, pheletsong ho se ananele maemo a hae ho mo tliseditse sekgobo bophelong ba hae.

Dikahare**Ho se kgotsofale ha Malefane**

Malefane ke titjhere sekolong sa Fumane, o ruta baithuti mme o fumana moputso wa hae kgwedi e nngwe le e nngwe.

- Malefane o sebeditse mosebetsi ona ka dilemolemo a ntse a kgotsofalletse tsohle.
- Kgabareng, o ekwa ke ntatae Letshela le Nkubu moetapele wa mokga wa dipolotiki o motjha. Malefane o kgothatswa ha a bona Thabiso motswalle wa hae a tlohela mosebetsi wa botitjhere, le yena o a dihela mosebetsing wa botitjhere. Ka baka lena la dipolotiki lenyalo la hae le tjhethisetswa morao selemong se latelang sepheo e le ho fetisa lebaka la dipolotiki pele.
- O dumela ho kenela dipolotiki hobane komiti ya mokga e mo tshepitsitse tjelete e ngata/koloi le maemo a bophelo a hodimo.
- O sebeletsa mokga wa Nkubu ka botshepehi ho fihlela o hapa dikgetho ka bokgabane bo bohola. Ha mokga o se o hapile dikgetho a tlameha ho fumana tsohle tseo a neng a di tshepitswe, Nkubu o mo lohela leano la hore Thabiso a mo tlose tseleng.

Ditlamorao tsa ho se kgotsofale Malefane o ameha kotsing ya koloi e rerilweng ke Nkubu. O amohetswe sepetlele. Ha a utlwela hore o theotswe setulong sa boetapele o itokolla sepetlele a eso fole le ho fola, mme o sokela ho ya lwantsha Nkubu. Sena se bontsha ho se ananele maemo ao a iphumanang a le ka hara ona.

- O ngangella ho ya kopanong ya mokga eo a sa mengwang ho yona le ha ntatae Letshela le kgarebe ya hae Mapule ba mo kopa ho se ye kopanong. Hlooho ya hae e ne e se e sa nke hantle.
- Ka lebaka la ho se ananele maemo a iphumanang a le ho ona a ho diwa ke Nkubu kamora ho sebeletsa mokga ka botshepehi o lelera le masiu o batla ho ya kopanong eo a sa mengwang ho yona. Pejana o kile a fumana lengolo le reng mokga ha o sa mo hloka.
- Pele a tswela pele ho ya ha Nkubu, o ya ha habo Mapule kgarebe ya hae le hona moo ha a tsitse, o tswa ka lenyele ha Mapule a ne a ilo mo etsetsa tee.
- Thabiso le lehlahana la Nkubu, Malebela ba mo thunya a so fihle le moo a rerileng ho ya teng, mme a shwa.

Qetelo

Ho se ananele maemo a bophelo ao Malefane a neng a phela tlasa ona le ho ba meharo, ho tlisitse tsitsipano le mahlomola bophelong ba hae.

[25]

POTSO YA 11: MALEFANE- NP Maake

- 11.1 Malefane e ne e le titjhere. ✓ (1)
- 11.2 Malefane o ile a ekwa ke ntatae Letshela le Nkubu ho kenela mokga wa dipolotiki molemong wa hore o tla fumana tjehelete e ngata e fetang ya botitjhere. ✓✓ (2)
- 11.3 Letshela ke mohlohleletsi, o thusana le Nkubu ho ka susumetsa Malefane ho tlohela mosebetsi wa botitjhere a kenele dipolotiki mme o qetella ka ho bolawa ka ha Nkubu ha a na nnete. ✓✓ (2)
- 11.4 Malefane o ne a tshepisiswe hoba moetapele wa mokga hang feela ha mokga o ka hapa dikgetho/ho lefshwa tjehelete e ngata ho feta ya botitjhere ebile o tla fuwa le koloi. ✓✓
[Tshwaya tse pedi feela] (2)
- 11.5 Ke ho kgothalletsa Malefane ho tlohela mosebetsi wa botitjhere empa a tseba hantle hore Nkubu ke motho ya nyahlatsang batho le ho ba lwantshetsa ditulo tsa bobota motseng. ✓✓ (2)
- 11.6 Letshela ke mohlohleletsi✓ hobane o ile a hlohleletsa Malefane ho tlohela mosebetsi wa hae wa botitjhere.✓ (2)
- 11.7 Ke Nkubu hobane o ile a fetohela Malefane kamora hore a mo thuse ho tswellessa mokga wa hae ho hapa dikgetho. ✓✓ (2)
- 11.8 Ke baratani. ✓ (1)
- 11.9 Nkubu o ngolletse Malefane lengolo le mo tsebisang hore mokga wa hae ha o mo hloke/ o tlositse setulong sa ho ba moetapele wa mokga kamora ho sebeletsa mokga ka bokgabane. ✓✓ (2)
- 11.10 Ke ne ke tla kgaohana le yena ho ka phema mathata mme ke tswelopele ka bophelo. ✓✓ (2)
- 11.11 Ke morero wa hore Nkubu o tliho bolaya Malefane ha mokga wa hae o qeta ho hapa dikgetho. ✓✓ (2)
- 11.12 Ke ho thunngwa ha Malefane ka sehloho. ✓✓ (2)
- 11.13 Diketsahalo tsa tshwantshiso ena di etsahala mehleng ya sekwalekwale✓ Nkubu o na le bolokolohi ba ho theha mokga wa dipolotiki. ✓ (2)

- 11.14 Ke maikutlo a kutlwelobohloko a bontshang ho fehelwa ha pelo ha Nkubu a qeta ho thuswa tsietsing ya hae jwale o fetohela mothusi wa hae ka ho mmolaya. ✓ (1)

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80